

راه‌های جذب فرزندان به آموزه‌های دینی از منظر آیات و روایات

طاهره احمدی زاده¹

چکیده:

تربیت از واژه‌هایی بشمار می‌رود که همزاد و همراه انسان است، تاریخ مکتوب بشر گویای این واقعیت است که تربیت با مبانی معرفت‌شناسی متنوعی که دارد همیشه به عنوان بهترین ابزار تعالی بخشی آدمی به‌کار گرفته شده است. پرداختن به این مولفه‌ی اثر بخش در آموزه‌های دینی بالاخص آیات قرآن کریم و احادیث معصومین «علیه‌السلام» از جایگاه منحصر به فردی برخوردار است. این پژوهش در پی آن است که ضمن باز شناسی تربیت دینی و راه‌های جذب فرزندان در آموزه‌های دینی در قرآن کریم و روایات چگونگی به کارگیری آنرا در تقلین تحلیل و سپس با بررسی همه جانبه نگران به قرآن و احادیث معصومین «علیه‌السلام» شاخص‌های بارز تربیت دینی و آموزه‌های دینی را با استفاده از روش توصیفی مورد واکاوی قرار دهد. در پایان به این مهم بپردازد که برای تبیین وضعیت اثر بخشی تربیت دینی آگاهی از شاخص‌ها و مبانی نظری آن الزم و ضروری می‌نماید.

واژگان کلیدی:

آموزه‌های دینی، فرزندان، آیات، روایات

¹ طلبه سطح دو؛ حوزه‌ی علمیه فاطمیه (س) دهلران

مقدمه

آگاهی‌های دینی درست و متناسب با سن کودکان و نوجوانان، نقش مهمی در سرنوشت و آینده‌ی آنان ایفا می‌کند. اگر تفکر، اندیشه و رفتار مبتنی بر آموزه‌های دینی باشد. زندگی جهت الهی می‌یابد. بدین منظور، دین اسلام برنامه‌های جامع و کاملی در قالب تربیت دینی دربردارد. با توجه به اینکه اجرای هر برنامه‌ای باید خالی از افراط و تفریط و رعایت نکات تربیتی باشد، از سوی اهل بیت «علیه السلام» رهنمودهایی در این باره آمده است که می‌تواند برای این دسته از والدین بسیار حائز اهمیت باشد. (امینی، 1384)

یکی از دغدغه‌های بسیاری از مادران و پدران محترم، تربیت دینی کودکانشان است. همین امر سبب شده تا به دنبال یک روش موثر برای جذب کودکانشان نسبت به آموزه‌های دینی باشند. دغدغه و حرص این دسته از والدین گرامی در تربیت فرزندانشان بخاطر سفارشی است که در سخنان پیامبر اکرم «صلی الله علیه و آله وسلم» آمده است که: «ادَّبُوا اولادکم فانکم مسئولون» (بحار الانوار 17/2) فرزندان خود را تربیت نمایید که در برابر آنان مسئولید. امیر المومنین «علیه السلام» نیز می‌فرماید: فرزندان را گرامی بدارید و آنان را نیکو تربیت و ادب کنید. (وسائل الشیعه، ج 15، ص 195)

پدر و مادر گرامی نیز در قبال فرزندانشان احساس مسئولیت می‌کنند و سعی در تربیت آنان دارند. بسیاری از والدین از دوران کودکی به دنبال آموزش نماز به کودکانشان می‌باشند. چرا که نماز یکی از مهمترین آداب و دستورات اسلامی است و تاثیر بسزایی در هموارسازی راه تربیت فرزندان دارد.

در تمام قرون بشریت، شدیدترین نیاز بشر جهت دادن و شکل دادن به استعدادهای انسان است که این نیز نیاز به رهبری کردن و تربیت نمودن و بارور ساختن است. برای همین تربیت از اساسی‌ترین و مهمترین موضوعات تاریخ بشریت است. انسان تنها موجودی است که خداوند از خلقت او به خود تبریک گفته است و تمام مخلوقاتش را امر به سجده در برابر او نموده است و این نشان از اهمیت داشتن این مخلوق برای خالقش است؛ زیرا انسان موجودی است که می‌تواند آینه صفات الهی باشد و تنها اوست که می‌تواند صفات خدا را در خود منعکس نموده و با این انعکاس تعالی خود را رقم زند. این مخلوق برای رسیدن به این مقام نیاز به تربیت دارد تا بتواند راه را شناخته و آن را از بیراهه تشخیص دهد، بنابراین تربیت از نیازهای اصلی انسان و انسانیت است؛ اما آیا هر تربیتی می‌تواند انسان را در راه تعالی و رشد انسانیت یاری نموده و در این رسالت خطیر او را کفایت کند؟ کدام تربیت پیشرفته‌ترین، تکامل یافته‌ترین و کارآمدترین فرایند تربیت است؟ (برومند، 1381)

از آنجاکه دین همه جنبه‌های وجودی انسان را در بر گرفته و برای همه این جوانب و رشد آنها برنامه جامع و مانعی دارد، لذا تربیت دینی متعالی، تنها تربیتی است که می‌تواند پاسخگوی نیاز تربیتی انسان بوده و او را در راه رسیدن به کمال انسانی کمک نماید. بنابراین خانواده‌ها و جوامع انسانی باید بدانند که پیشرفته‌ترین، تکامل یافته‌ترین و کارآمدترین فرایند تربیت را می‌بایست نزد

سرچشمه هدایت و تربیت، یعنی برترین مربی -رب العالمین- یافت، این تربیت که آن را می‌توان تربیت دینی متعالی نامید، از طریق تقلید (قرآن و عترت) به انسان ارائه شده است و انسان با مراجعه به آنها می‌تواند به هدف موردنظر دست یابد. حضرت امام خمینی «ره» پیرامون اهمیت تربیت، بارها به این موضوع اشاره دارند که گرفتاری همه ما برای این است که تزکیه و تربیت نشده‌ایم. اشتغال به تهذیب نفس و تصفیه اخلاق را از بزرگترین مهمات و واجبات عقلیه می‌دانند. در اهمیت تربیت همین بس که ایشان غایت بعثت انبیا را تعلیم و تربیت انسان‌ها گفته‌اند (نک: خمینی، روح الله، صحیفه امام، ص 391) و می‌فرمایند: «انبیای خدا برای این مبعوث شدند که آدم تربیت کنند، بسازند، بشر را از زشتی‌ها، پلیدی‌ها، فسادها و رذایل اخلاقی دور سازند، و با فضایل و آداب حسنه آشنا کنند».

مبانی نظری تحقیق

تعریف آموزه‌های دینی

آموزه‌های دینی، مجموعه‌ای از اعتقادات و اصول اسلامی، آداب و رسوم، اخلاق و ارزش‌ها و قوانینی است که از وحی سرچشمه گرفته است. هدف در فرهنگ اسلامی رشد و شکوفایی جامعه بشری و رسیدن آن به کمال می‌باشد. برای رسیدن به این منظور ابتدا باید هر فرد به اصلاح خود بپردازد. (داودی، 1380)

بر این اساس، آموزه‌های دینی با توجه به موضوع تقویت رفتارهای مفید کارکنان به عنوان عاملی مهم در افزایش بهره‌وری، راه رسیدن به آن و نیز تعالی روحی را تزکیه نفس عنوان می‌نماید. در چارچوب ارزشی مبتنی بر فرهنگ هر ملت، می‌توان رابطه میان مفروضه‌ها و اعتقادات، ادراک‌ها و عواطف و رفتار را مورد مذاقه قرار داد و با تعمیم مدل حاصل از این بررسی، موقعیت‌های فرهنگی گوناگون و روابط متقابل آنها را شناسایی کرد. اعتقادات آدمی زیر بنای همه مشاهدات، اندیشه‌ها و تجربیات وی به شمار می‌رود و در کارکردهای روزانه او حایز اهمیت فوق‌العاده است. (المعجم الفلسفی، ج 1، ص 458).

آدمی در رفع نیازهای خود از طریق پیمایش محیط و در کسب آنچه در مسیر کمال بدان نیاز دارد، با اتکا به اعتقادات بی‌شمار خود درباره جهان عمل می‌کند. کیفیت اعتقادات تحت تأثیر ماهیت موارد ذیل قرار دارد: رابطه با محیط، توجه به زمان، ماهیت فرد، توجه به مسئولیت، توجه به فعالیت، مفهوم فضا (رضاییان، 1382، ص 90)

راه‌های جذب فرزندان به آموزه‌های دینی از منظر آیات

برای جذب فرزندان به آموزه‌های دینی، والدین می‌توانند از روش‌های مختلفی که در آیات قرآن نیز به آن‌ها اشاره شده است، استفاده کنند. این روش‌ها شامل ایجاد محیطی مناسب برای عبادت، ارائه آموزش‌های دینی از کودکی، الگو بودن برای فرزندان، و ایجاد علاقه و شوق به انجام فرایض دینی است.

راهکارهای قرآنی برای جذب فرزندان به آموزه‌های دینی: **الگوسازی:**

والدین باید خودشان به آموزه‌های دینی عمل کنند تا فرزندان با مشاهده رفتار و کردار آنان، به دینداری تشویق شوند. قرآن کریم در (سوره تحریم، آیه 6) به والدین توصیه می‌کند که خود و

خانواده‌شان را از آتش جهنم حفظ کنند و این امر با عمل به دستورات الهی و تربیت دینی فرزندان امکان‌پذیر است.

آموزش از کودکی:

قرآن به اهمیت آموزش مسائل دینی از سنین پایین اشاره دارد. به‌عنوان مثال، در مورد حضرت ابراهیم «علیه السلام» می‌فرماید: «یادآور وقتی که ابراهیم با پدر (یعنی عموی خود) و قومش گفت: من از معبودان شما...» (سوره زخرف، آیات ۲۶ و ۲۷). این آیات نشان می‌دهد که حضرت ابراهیم «علیه السلام» از کودکی به توحید دعوت می‌کرده است.

ایجاد محیط مناسب:

فراهم کردن محیطی که در آن آموزه‌های دینی ترویج می‌شود، اهمیت زیادی دارد. این محیط می‌تواند شامل خانه، مدرسه، و محیط‌های مذهبی باشد.

تشویق و ترغیب:

به جای اجبار و تحمیل، باید با تشویق و ترغیب، فرزندان را به انجام فرایض دینی علاقه‌مند کرد. قرآن در (سوره طه، آیه ۱۳۲)، به اهمیت امر به نماز و صبر در این مسیر اشاره دارد.

بیان فواید و آثار مثبت دینداری:

والدین باید به فرزندان نشان دهند که دینداری چه آثار مثبتی در زندگی فردی و اجتماعی دارد. این آثار می‌تواند شامل آرامش روحی، موفقیت در زندگی، و سعادت اخروی باشد.

توجه به نیازهای روحی و عاطفی فرزندان:

باید توجه داشت که نیازهای روحی و عاطفی فرزندان نیز در تربیت دینی آن‌ها مؤثر است. والدین باید با درک این نیازها، به تربیت صحیح فرزندان خود بپردازند.

تنوع در روش‌های آموزشی:

استفاده از روش‌های متنوع و جذاب برای آموزش مسائل دینی، می‌تواند در جذب بیشتر فرزندان به این آموزه‌ها مؤثر باشد.

با رعایت این نکات و استفاده از روش‌های قرآنی، والدین می‌توانند فرزندان خود را به سوی دینداری و عمل به آموزه‌های دینی هدایت کنند. (برومند، ۱۳۸۱)

راه‌های جذب فرزندان به آموزه‌های دینی از منظر روایات

یکی از راه‌های مهم تربیت سالم، آشنایی جوانان با آموزه‌های دینی و بایدها و نبایدهاست. بایدها و نبایدهای دین به مثابه نسخه دکتر است که انسان را از بیماری‌ها نجات می‌دهد و نتیجه آن، ایجاد جامعه‌ای قانون مند، متمدن و سالم است. اگر در برخی روایات از پیامبر (ص) به طبیب یاد شده، درست بدین معناست، زیرا حضرت با نسخه دین، بیماری‌های روحی را درمان می‌کند و مردم را به دین‌مداری فرا می‌خواند.

از این رو بایسته است همه مردم به ویژه جوانان با دین بیش‌تر آشنا شوند. زندگی بدون ایمان و دین، رنج‌آور است. البته همه مردم به‌طور فطری، دین‌گرا هستند، ولی این امر در اثر برخی عوامل، کم‌رنگ و گاهی در برخی موارد فراموش می‌گردد. (ر.ک: شهید مطهری، علل گرایش به مادیگری) در این میان آشنایی جوانان با دین اهمیت بیش‌تری دارد، زیرا فتح قله‌های موفقیت و طی مسیر پر فراز و نشیب زندگی، با دین‌گرایی امکان‌پذیر است.

جان.بی.کایزل می‌گوید: «بی ایمانی به خصوص از این لحاظ رنج آور است که دنیا و هر چه را که در اوست در نظر ما لغو و بیهوده و ناپایدار جلوه می‌دهد، در صورتی که صاحب ایمان در آفرینش و در زندگانی، منظور و مقصودی می‌بیند. ایمان است که ما را در طوفان روزگار، از افتادن و مغلوب شدن نگاه می‌دارد. کسی که مذهب ندارد، غریقی است که مدام در دریای شک و تردید و بی تکلیفی دست و پا می‌زند، خوب را از بد و مفید را از مضر و راست را از دروغ نمی‌تواند جدا کند و هر روز و هر ساعت، عقیده‌ای دارد و با خود و با طبیعت و با اهل دنیا پیوسته در جدال و کشمکش است.» (محمّدتی فلسفی، جوان، ج 1، ص 411)

دکتر کارل می‌گوید: «امروز نیز مانند همه اعصار، در همه کشورها، مردان و زنانی وجود دارند که زیستن برای آنان هدفی ناکافی است و حیات در نظرشان پربهاترین مواهب نیست. آنان تشنه جمال و وارستگی و عشق اند و می‌خواهند به خدا برسند.» (همان)

با ذکر این مقدمه، اینک به برخی از راه کارهای جذب جوانان به دین اشاره می‌شود:

1- شناخت

مشکل رهبری نسل آینده، نفهمیدن زبان، منطق، احساسات ویژه و خواسته‌های واقعی آنان است. دوره جوانی اقتضائات خاص خود را دارد. جوانان به دلیل ناپختگی، کم تجربگی، احساسات شدید و مشکلات بلوغ، به‌طور طبیعی، خطاپذیرند. از طرفی، روحیه استقلال طلبی، زمینه چالش‌ها و تضادهایی را میان آنان و بزرگترها به وجود می‌آورد. از این رو هم نحوه برخورد با جوانان بسیار ظریف و حساس است و هم برای رهبری آنان، نیازمند شناخت دقیق از روحیاتشان می‌باشیم.

بعضی افراد بدون توجه کافی به واقعیات دوران نوجوانی و جوانی و مشکلات ویژه آنان، واکنش تنّدی از خود نشان می‌دهند و چه بسا یک برخورد نسنجیده، برای همیشه جوان را از ورود به مسائل دینی برحذر دارد و همین باعث شود شباهت خود را در دلش نگه دارد و سال‌ها با آن درگیر باشد.

طرح شبهه از سوی جوانان را نباید بر بی دینی آنان حمل کرد. پرسش، حق جوان است. جوان با ده‌ها سؤال بنیادی روبه‌رو است. پس باید با آغوش باز از پرسش‌های نسل جوان استقبال کرد. به سؤال‌های آن‌ها جواب داد و حتی تشویق‌هایی برای سؤال کردن در نظر گرفت.

شهید مطهری نیز برای آموزش دینی جوانان به ضرورت شناخت آنان تأکید می‌نماید: «ابتدا باید نسل جوان را بشناسیم. نسل جوان، مزایا و عیب‌هایی دارد، زیرا این نسل یک نوع ادراکات و احساسات دارد که در گذشته نبود، از این جهت باید به او حق داد. در عین حال یک انحرافات فکری و اخلاقی نیز دارد و باید آن‌ها را شناخت و چاره کرد. (مجله پیوند، شماره 260، ص 18)

2 - نهادینه کردن دین در خانواده

خانواده به عنوان نخستین کانون تعلیم و تربیت، نقش عمده‌ای در برقراری ارتباط جوان با دین دارد. ستون فقرات دین‌مداری، در خانواده شکل می‌گیرد، رفتار و گفتار اعضای خانواده، مؤثرترین عامل گرایش جوانان به دین است. بیش‌تر جوانانی که دین خود را حفظ نموده‌اند، خانواده دین‌دار داشته‌اند؛ در حالی که برخی از جوان‌های دین‌گریز، خانواده‌های دین‌گریز داشته‌اند.

و مسئولان تربیتی با اتخاذ روش ابتکاری، مجالس را به صورت پرسش و پاسخ برگزار نمایند. (مروجی طبسی، 1387).

یکی از رموز موفقیت روحانیون در سال‌های دفاع مقدس در همین امر نهفته است. آن‌ها با رزمندگان نشست و برخاست داشتند و به اصطلاح امروزی با آن‌ها دم خور بودند. از این رو رزمندگان به محض شنیدن صدای اذان، با عشق و علاقه به نمازخانه‌ها روی می‌آوردند و ندای وحدت سر می‌دادند.

6- معرفی صحیح سیره و گفتار معصومان «علیه السلام»

ما می‌دانیم گوشت و پوست مردم ما به ویژه جوانان، با عشق و محبت به اهل بیت «علیه السلام» آمیخته است. از سوی دیگر معارف اهل بیت «علیه السلام» به گونه‌ای غنی است که اگر دقیق و صحیح معرفی شود جوانان به دین بیش‌تر توجه می‌کنند. امام رضا «علیه السلام» فرمود: «اگر مردم زیبایی‌های کلام ما را بدانند، از ما پیروی می‌کنند.» (بحار الانوار، ج 24، ص 151). شخصی به نام خیثمه می‌گوید: بر امام باقر «علیه السلام» وارد شدم. حضرت فرمود: «ای خیثمه! شیعیان ما محبت در دلشان افکنده می‌شود و آنان ما را دوست دارند، در حالی که ما را ندیده و کلام ما را نشنیده‌اند. اگر آنان ما را ببینند و کلام ما را بشنوند، بر هدایت آنان افزوده می‌شود.» (بحار الانوار، ج 78، ص 348). امام رضا «علیه السلام» نیز فرمود: «تقوا و ورع را مراعات کنید. امانت دار و راست گو باشید. نسبت به همسایه‌ها خوش رفتار باشید. این‌ها چیزهایی است که محمد «صل الله علیه و آله وسلم» بدان‌ها سفارش کرده است. در بین مردم نماز را برپا کنید و به دیدار خویشان خود بروید و به عیادت مریضان بروید. در تشییع جنازه‌ها شرکت کنید. زینت ما باشید و باعث زشتی و وهن ما نباشید. ما را پیش چشم مردم، بد جلوه ندهید و باعث نشوید که مردم به ما بدبین شوند.» (مجله پیوند، شماره 243، ص 32)

7 - همدلی

جوان و نوجوان و کودک، موجودی عاطفی، زود رنج و شکننده است. اگر با آنها با همدلی و احترام برخورد شود به سهولت می‌توان در قلب او نفوذ کرد. پیامبر اکرم «صل الله علیه و آله وسلم» توصیه فرمود: «علیکم بالشبان خیراً فانهم ارق افئدة ان الله بعثنی بشیراً و نذیراً ماخالفنی الشبان و خالفنی الشیوخ؛ (محجة البیضاء، ج 3، ص 122) بر شما باد به آنها که قلب آنان رقیق‌تر و آماده پذیرش خیر است. وقتی خداوند مرا برای انداز و بشارت مردم مبعوث کرد سال‌خورده‌ها با من مخالفت کردند، اما آنها با من پیمان بستند. بر این اساس لازم نیست آموزه‌های دینی و تکالیف شرعی را بر جوانان تحمیل کرد که این امر عکس‌العمل منفی دارد، بلکه کافی است آن‌ها را به صورت جذاب، عرضه نمود و در کنار هدایت، بر همدلی تأکید ورزید.

8 - انعطاف‌پذیری

همدلی بدون انعطاف‌پذیری، ممکن نیست. جوان به حکم جوان بودن در معرض خطا و لغزش است. از این رو امام علی «علیه السلام» می‌فرماید: «جهل الشباب معذور و علمه محقور؛ (غرر الحکم در الکلم، ج 3، ص 367) نادانی جوان، غیر قابل ملامت و علم او اندک است.» خداوند به پیامبر رحمتش می‌فرماید: «اگر سخت دل و ترش روی بودی همه از تو دور و پراکنده می‌شوند.» (آل عمران (3) آیه 159)

مربی باید با تحمل و بردباری و انعطاف‌پذیری، با جوانان بزرگوارانه برخورد کند و چون پدری دل سوز دست نوازش بر سر آنان بکشد و «ارتباط عاطفی» را بر ارتباط دستوری و خشک، مقدم دارد، زیرا هرگز نمی‌توان با خشم و خشونت، با جوان مواجه شد و به او آموزه‌های دینی را آموزش داد، چون روح جوان بسیار آسیب‌پذیر است و در برابر برخورد قهرآمیز واکنش نشان می‌دهد. از این رو باید مواظب بود در هنگام بیان مسائل دینی لطمه‌ای به شخصیت جوان وارد نشود. بهتر است در هنگام تعلیم مسائل دینی از جملاتی مانند «این سخن در شأن شما نیست» و «شأن شما بالاتر از این‌هاست»، «شما سرمایه‌های این مملکت هستید و جامعه و تاریخ به شما امید دارد» استفاده شود.

9 - میانه روی

در هدایت نسل جوان همان‌گونه که باید به سلیقه‌ها و علاقه‌های آنان توجه کرد و امر رشد و تربیت آنان را با مقتضیات ذات و جوهرشان هم‌آهنگ ساخت، باید از ایجاد شخصیت کاذب و توقع بی‌جا نیز پرهیز نمود.

هم‌چنین دین را نباید به‌صورت خشک و خشن معرفی نمود، زیرا اسلام دین سمحه و سهله است. متأسفانه گاهی دین به صورتی معرفی می‌شود که برخی جوانان آنان را خشک و سخت و حتی غیر مفید می‌دانند. استاد مطهری داستانی را نقل می‌کند که گویای این حقیقت است: یکی از مقدس‌ها شخصی را که به مسجد می‌آمد و نماز جماعتش ترک نمی‌شد سرزنش کرد که اگر مسلمانی، چرا ریشت را این‌طور کرده‌ای؟ او از همان‌جا سجاده را بر می‌دارد و می‌گوید: این مسجد و این نماز جماعت و این دین و مذهب مال خودتان، رفت که رفت. (حماسه حسینی، ج 2، ص 101)

بدین سان آنان که منادیان و ناشران فرهنگ اسلام هستند باید راه‌های معرفی اسلام را بلد باشند و در معرفی آن اعتدال را رعایت کنند. خوشبختانه دین واقع بین اسلام به نکات دقیقی پرداخته که بسیار کارگشاست. وقتی امام علی «علیه السلام» با خدمت کارش قنبر برای خرید لباس به بازار رفتند و دو پیراهن دو درهمی و سه درهمی خریداری نمودند، امام «علیه السلام» پیراهن سه درهمی را به قنبر دادند. قنبر گفت: شما به آن سزاوارتری، چون شما بالای منبر می‌روی و خطبه می‌خوانی. امام «علیه السلام» در پاسخ فرمود: «انت شاب و لک شره الشباب؛ بحارالانوار، ج 100، ص 93) تو جوان هستی و میل جوانی داری.»

10 - هم‌آهنگی گفتار و کردار والدین و مربیان تربیتی

جوانان تمام مسائل را زیر ذره بین انتقاد و موشکافی قرار می‌دهند و در اصول و بنیان‌های اعتقادی خود هیچ‌گونه تسامح و سهل‌انگاری را روا نمی‌دارند. عطش جوانان به مذهب در صورتی سیراب می‌شود که صداقت و خلوص را در همه امور مشاهده کنند، اما اگر با ناهم‌خوانی و تضاد در گفتار و عمل مذهبی روبه‌رو شوند، یا در اعتقاد خود سست می‌شوند و یا صدای خود را به اعتراض بلند می‌کنند. (احمدی، بدون تا)

عدم هم‌آهنگی میان گفتار و کردار، نصیحت مربیان را بی اعتبار می‌کند. امام صادق «علیه السلام» می‌فرماید: «به وسیله عمل خود راهنما و راهبر مردم به سوی فضیلت‌ها شوید و تنها

دعوت گر زبانی نباشید». (سفینه البحار، ج 2، ص 278) مربی دینی زمانی موفق است که کلام او از طرف خودش یا هم صنفان او نقض نشود و بین گفتار و رفتارش هم آهنگی باشد.

11 - جلب اعتماد و احترام به عقاید فرزندان

آموزش مسائل دینی در صورتی مفید است که اعتماد جوان جلب شود. بدون جلب اعتماد نمی‌توان در آنها نفوذ کرد، از این رو امام علی «علیه السلام» می‌فرماید: «دل‌های مردم وحشی است، پس هر کسی بتواند با آن‌ها الفت برقرار کند، به او روی خواهند آورد». (نهج البلاغه، قصار 47) برای این کار باید به آنها شخصیت داد و از به کار بردن الفاظ تحقیرآمیز خودداری کرد. هم‌چنین یکی از خواہش‌های طبیعی نوجوانان و جوانان این است که مانند بزرگسالان به عقایدشان احترام گذاشته شود. گاهی آنها بر عقیده خود پافشاری می‌کند، چون آن را حق می‌داند. گرچه از دید مربیان و معلمان، آن نظریه باطل است. اما باید توجه داشت که توهین کردن به عقیده و نظر او توهین به همه وجودشان خواهد بود. از این رو اسلام به مسلمانان دستور می‌دهد که به عقاید همگان احترام بگذارند و حتی از توهین کردن به بت پرست‌ها خودداری کنند.

12 - بیان فلسفه احکام

علی‌رغم این که فرزندان زمینه‌گرایش به امور مذهبی و دین را دارند، لکن روح جست‌وجوگری نیز دارند. از این رو مطالبی را بهتر قبول می‌کنند که کاربردی و توأم با استدلال باشد؛ بدین منظور که مسائل دینی در کنار مسائل علمی و به صورت تطبیقی بیان شود. از این رو لازم است تا آن‌جا که امکان دارد فلسفه و حکمت احکام و تعالیم دینی تبیین شود تا آنها ضمن قبول آموزه‌های دینی، با آگاهی، بینش، بصیرت و با انگیزه قوی‌تر به تعالیم دین روی آورند. این امر می‌طلبد که مربیان و روحانیان با مطالعات گسترده به بیان آموزه‌ها و تعلیمات دین بپردازند. (بهشتی، بی‌تا)

13 - بیان اهداف دین و نقش آن در زندگی

در تربیت دینی فرزندان باید به این اصل مهم توجه داشت که دین، نیاز به تبیین و میزان تأثیرگذاری آن در زندگی آنها دارد. از این رو پیش از آن که بگوییم دین اسلام جامع‌ترین، کامل‌ترین و نیکوترین دین‌هاست، باید بگوییم دین اسلام چیست و اهداف آن کدام است؟ این دین است که به بایدها و نبایدهای انسان جواب می‌دهد، جهان و انسان را هدف من می‌داند و نقشی اساسی در زندگی مادی و معنوی انسان دارد؟ اگر حقیقت دین و نقش آن در زندگی و خوش‌بختی انسان و اصلاح معاش و... به درستی تبیین گردد، فطرت دین‌گرا و خداجویی جوانان آن را به راحتی می‌پذیرند. (یوسفیان، 1386)

نتیجه‌گیری

با بررسی تعدادی از آیات، روایات و بنابر عقیده متخصصان تعلیم و تربیت مسلمان، در می‌یابیم که دین اسلام به تربیت دینی فرزندان، به ویژه تربیت دینی، تأکید زیادی کرده است، تا زمینه دستیابی کودکان به مراحل عالی کمال فراهم شود. برای تحقق این هدف و علاقه‌مند کردن کودکان به فراگیری و انجام تکالیف عبادی، ضروری است. برای موفقیت در امر تربیت دینی ضروری است به نکات ذیل، توجه شود:

- ایجاد علاقه در کودک به ارتباط قلبی با خدا؛
- اجرای دستورالعمل آموزشی که در روایت امام باقر (ره) آمده است؛ از ذکر شهادتین تا کیفیت صحیح وضو و اقامه نماز؛
- حضور کودکان در مکان‌های مذهبی مانند مسجد و خواندن نماز جماعت؛
- ایجاد فضای مناسب معنوی در منزل و مدرسه به وسیله توجه به ارزش‌های دینی توسط والدین و مربیان، جدی بودن والدین در ارزش‌های دینی کودکانو انجام اعمال عبادی در پیش چشم کودک، به ویژه نماز اول وقت؛
- ارائه و آموزش تکالیف عبادی به کودکان به صورت ملموس و عینی و متناسب با توانایی آنان، با استفاده از روش‌های آموزشی ساده، بیان فلسفه‌ی اعمال عبادی با زبان کودکان؛
- تشویق کلامی و مادی کودکان
- طبیعی است که همه این موارد مربوط به دوره کودکی نیست و این مسائل باید به تدریج و در مراحل مختلف سنی، در طول دوره تحصیلی آموزش داده شوند؛ اما در دوره ابتدایی باید تا حدّ ممکن، دانش‌آموزان را با کیفیت انجام برخی از عبادات به ویژه نماز و روزه آشنا کرد.

منابع:

*قرآن کریم.

*نهج البلاغه .

1. احمد احمدی، بی، تا، روان شناسی نوجوانان و جوانان.
2. امینی، ابراهیم. (1390 هـ. ش) ، تربیت، قم، بوستان کتاب، چاپ هفتم.
3. برومند، مهدی. (1381)، شیوه‌های تعلیم در قرآن و سنت، کتاب مبین، رشت.
4. بهشتی، احمد، بی تا، تربیت کودک در جهان امروز.
5. داوودی، محمد. (1380)، نقش معلم در تربیت دینی، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، قم.
6. داوودی، محمد. (۱۳۸۳ هـ. ش). سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهلبیت، ج ۲ ، تربیت دینی، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چ اول.
7. شکوفی یکتا، محسن. (1366)، تعلیم و تربیت اسلامی و مبانی و روش‌ها، تهران.
8. شیخ عباس قمی. (1416)، سفینه البحار، ج 2، آستان قدس رضوی.
9. فلسفی، محمدتقی. (1387 هـ. ش) گفتار فلسفی؛ کودک از نظر وراثت و تربیت، ج ۲ ، تهران، نشر معارف اسلامی.
۱۰. مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی. بحار الانوار، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۱۱. مروجی طبسی، محمدجواد، حقوق فرزندان در مکتب اهلبیت، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
۱۲. مطهری، مرتضی. (۱۳۸۳)، مجموعه آثار شهید مطهری، صدرا، تهران،
۱۳. یوسفیان، نعمت‌الله. (1386)، تربیت دینی فرزندان، زمزم هدایت، قم.